

34/78
V. évfolyam.

56245
1914—1915.

4. szám.

BORSOD
MISKOLC
MUZEUM

TÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK

ABAUJ-TORNA VÁRMEGYE ÉS KASSA MULTJÁBÓL

ABAUJ-TORNA VÁRMEGYE ÉS KASSA SZAB. KIR.
VÁROS TÖRVÉNYHATÓSÁGÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

SZERKESZTI:

Dr. CZOBOR ALFRÉD

Abauj-Tornavármegye főlevéltárnoka.

KEMÉNY LAJOS

Kassa sz. kir. város főlevéltárnoka,
a Műemlékek Orsz. Bizottságának
lev. tagja.

MUNKATÁRSÁK:

Csoma József

Hoffmann Arnold

Kerekes György

Ferdinandy Gyula

Dr. Eöttevényi Nagy Olivér

Dr. Puky Endre

Révész Kálmán

Szabó Adorján

Dr. Takács Menyhért

Dr. Tóth-Szabó Pál

Varju Elemér

Dr. Veress Endre

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE HAT KORONA.

NYOMTA
A KASSAI KÖNYVNYOMDA ÉS LAPKIDÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1916—1994.

TARTALOM.

	Oldal
Czobor Alfréd dr.: A kassai színészet története	137

Családtörténet.

Czobor Alfréd dr.: Abaujvármegyében kihirdetett címgres nemes- levelek (1564—1711.)	153
Cz. A. dr.: Vörös viaszpecsét adományozások	159
Kemény Lajos: Kassán polgárjoggal bíró nemes családok. 1742	160

Vegyesek.

K. L.: Kassai követek az ónodi országgyűlésről	162
K. L.: Barakonyi Ferencz levele	164
K. L.: Ószeresek 1611-ben	166
K. L.: Egy lovagias ügy	166
K. L.: Rigó Wancsai Balázs panasza	167
K. L.: A kassai dom történetéhez	170
K. L.: A kassai meszárosceh kincstára	171
Czobor A. dr.: I. Rákóczi György Abaujvármegyéhez	171
Cz. A. dr.: Bocskay István fejedelem levele Krasznahorka vára ügyében	174

Irodalom.

Cz.: Abauj-Torna vármegye történelmi monografiája	175
---	-----

A kassai színészet története.

HARMADIK FEJEZET.

Az állandó színház építése.

Bulla Henrik.

BORSOD
ABAUJ-ZEMPLEN
MUSEUM

Kassa első állandó színházának építési idejét illetőleg — mint erre az előző fejezetben már reámutattunk — ma is téves hit él a köztudatban. Régibb és újabb ismertetések, melyek a kassai színészetről szólnak, egybehangzóan 1781-re teszik. Ennek a közhiedelem által is támogatott s jóhiszeműen, de behatóbb kutatások nélkül ismételtlen hirdetett hibás időmeghatározásnak volt természetes következménye, hogy Kassán az állandó színház százéves fennállásának évfordulóját — magától értetődőleg szintén tévesen — 1881-ben ülték meg gondosan előkészített és elrendezett ünnepi keretek között.¹⁾

Midőn a száz évnél tovább fennállott régi színházat lebontották s helyébe 1899-ben a jelenlegit állították, ennek előcsarnokában a falba illesztett emléktáblába a régi és e városban első állandó színház megnyitásának idejétől az 1792-es évszámot vésték. Valószínűleg ama szerződés alapján történt ez, melyet a város ez évben az „uj” színházra egy színigazgatóval köt. Csakhogy már 1789-ben is kötnek szerződést színigazgatóval, Bulla Henrikkel, az uj színházra, mely ennek az évnek utóján meg is nyílt. Az „uj” jelzőt pedig még ezután is több évig használják az ifju színházi épület megnevezésénél. Mindenesetre figyelmet érdemel, hogy már a mai színház építése alkalmával kételkedtek a már teljesen meg-

¹⁾ Ez alkalomra *Klestinszky* Lászlótól „A kassai színház története rövid vázlatban” (Kassa, 1881.) címen emlékkönyv jelent meg.

szokott 1781-es évszámaban és bár közelebb a valósághoz, de megint csak tévesen vetették fel a megörökítésre szánt 1792-ik évet.

Részletesen be fogunk számolni a kassai első állandó színház építésének előzményeiről és lefolyásáról, hogy minden kétséget kizáró adataink világánál véglegesen leszögezzük a tényt, mellyel szemben a fenti hibás megállapítások, illetőleg tapogatózások egyszersmindenkorra hitelüket veszítik.

* * *

A különféle szintársulatoknak 1781 óta csaknem évről-évre ismétlődő megjelenése és a téli időszakokban hosszabb időre való megtelepedése már magában véve is eléggé éreztette egy állandó színház szükségét. Különösen midőn az akkortájt nálunk feltűnedező nagyobb német szintársulatok az ország fővárosa után nem egyszer elsősorban Felsőmagyarország metropolisát keresték fel (Hilverding, Mayer és Ditlemayer, Bulla).

A város egyre emelkedő kulturája s mind szabadabbá és nyüzsgőbbé váló társadalmi élete is megkívánta, hogy a közönség ne csak a véletlennek köszönhesse a már szükség-szerűnek mutatkozó színi élvezetet, hanem hogy ezt a színjátszás állandósítása által biztosítva is lássa. S ha a polgárság ekkor még nem érezte is hiányát, a városban szép számmal képviselt főúri és nemesi osztály, a sok közhivatalnok és az itt magas parancsnokságok alatt tekintélyes számban állomásozó katonaság joggal megkövetelhette.

Fabódék, kávéházak, vendéglők rögtönzött színpadjai azonban nem nyújthatnak alapot állandóságra a színészetnek. Állandó színészet állandó játékszin nélkül nem fejlődhetik ki. E nélkül egyetlen szintársulat sem képes magát hosszabb időn át egy helyen fenntartani. A kezdetben itt megfordult szintársulatok eladósodásának egyik főoka az állandó színpad hiánya volt.

De még más kedvező körülmények is közrejátszottak abban, hogy az állandó színház építésének ügye napirendre kerüljön.

Mária Terézia uralkodásának vége felé, de fokozottabb mértékben II. József trónralépése után országszerte nagyobb-arányú építkezések kezdődnek. Felsőbb rendeletek intézkednek új épületek emeléséről s a régiek renoválásáról. Ez maga után vonta városaink csinosodását. Kassán erre az időre esik a szepesi kamara épületének¹⁾, a „Fekete Sas” nevű vendégfogadó, a mai városháza (1780.), a mai megyeháza (1781.) stb. felépítése. Ez az építkezések terén is megnyilvánuló ujitási szellem nem zárkozott el olyan nagyszabású épületek emelésétől sem, melyek a közönség szórakoztatására és ezzel az idegenforgalom élénkítésére szolgálnak. Ez az időszak ajándékozta meg Kassát azzal a tekintélyes épülettel, mely a város nagy kávéházával és tánctermeivel együtt a kor igényeit szinte meghaladó tágas, kényelmes színházat is felölelte.

II. Józsefnek a színügy iránt mutatott nagy érdeklődése is buzdítólag hathatott a színház-építés elhatározására. Anélkül, hogy annak taglalásába bocsátkoznánk, miként fejlődött saját hazájában a német színészet, csupán kiemeljük, hogy ez ebben az időben úgy Németországban, mint Ausztriában nagy lendületet vett. II. József Bécsben a meglevő színházat szellemben átalakította s alatta úgy e helyütt (leopoldstadti, josefstadti színház), mint a vidéki városokban új színházak keletkeztek. De igyekezett tápot adni a német színészethoz hazánkban is.²⁾ Nálunk a XVIII. században a legtöbb állandó színház építése az ő idejére esik. A magyarországi német színügyet azonban kétségtelenül első sorban az ő germanizáló törekvéseinek a támogatására igyekezett fejleszteni. A színészet ugyanis a nyelv és nemzetiségi szellem terjesztésének már akkor sem volt utolsó eszköze; mint a miként a későbbi időkben a magyar színészet a magyar nyelvnek és nemzeti érzésnek lett szószólója, hirdetője.

Hazánkban legrégibb állandó színháza Pozsonynak volt, ahol már 1730-ban találunk egy kis színházat. Utána következik az 1771-ben Pesten a Rondellából alakított színház.

¹⁾ A mai pénzügyigazgatóság.

²⁾ Bayer i. m. 257. — Váli i. m. 73–74. l. — Filtsch i. m. 563. l. — Kádár i. m. 30–32. l.

II. Józsefnek rövid egy évtizedet betöltő uralkodása alatt a színházak száma nálunk is hirtelen felszökik. Az ország harmadik színházának az 1783-ban a régi hídfő mellett fából készült budait tekinthetjük. Negyedik a szintén Budán 1787-ben létesült várbeli színház.¹⁾ Ötödik a nagyszebeni, mely 1788-ban nyílt meg.²⁾ Csak ezek után következik hatodiknak a kassai, melynek megnyitása az 1789-ik év végére esik. Teljes tájékoztatlanságra vall tehát az a nagyhangú felírás, mely a mai színház már említett emléktábláján olvasható: „Száz évnél hosszabb időn át állott e helyen az *első* állandó hazai színház” ... Tekintve, hogy ugyanez az emléktábla a régi színház megnyitását 1792-re teszi, a hiba még szembetűnőbb és megfoghatatlanabb. Mert még azok is, kik eddig az 1781-ik évszámot vélték helyesnek, a kassait az ország harmadik színházaként említik;³⁾ aminthogy ekkor a sorrendben tényleg ez a hely illette volna meg.

A színházépítés gondolata már akkor megvillant, midőn Hilverding színtársulata egy egész telet Kassán töltött. Legalább erre vall egy jelentéktelennek látszó, de mégis figyelemre méltó eset. 1782 márciusában a tanács felhívja Schaidler Antal kőművest, hogy az általa remekbe benyujtott, de egyszerű másolásnak ítélt és ezért el nem fogadott mestermű (paradigma) helyett ujat készítsen, mely egy kávéházból, táncteremből és színházból álló épület alaprajzát tüntesse fel.⁴⁾ Bár a városi hatóság nehezen ment bele olyan építkezésekbe, melyek a város pénztárát érzékenyebben megterhelték, az imént felhozott eset mégis arra enged következtetni, hogy a város előljárói előtt is fölmerült a gondolat, hogy az ilyen irányú építkezés, mint elodázhatatlan szükségszerűség előbb-utóbb elkerülhetetlen lesz.

A kezdeményezés azonban nem innen, nem a polgárságtól indult ki, hanem abból a körből, mely a

¹⁾ Bayer i. m. II. k. 272—273. l.

²⁾ Filtsch i. m. 557. és köv. l.

³⁾ Boyer i. m. i. h.

⁴⁾ Ezt be is mutatta. (Kassa v. lev. Tan. Jkv. 1782. é. 92—93. és 159. lap.)

színészet iránt ekkor legtöbb érdeklődést mutatott: a főúri körből.¹⁾

Az állandó színház építését *Sztáray* Mihály gróf, kassai kamarai adminisztrátor, kezdeményezte és valósította meg. Erre őt nemcsak hivatali kötelessége, hanem személyes hajlandósága is ösztönözte. Mint a színészet pártfogóját már abból az időből ismerjük, midőn Mayer és Ditlemayer szingizgatókat a kassai tanácsnál támogatta;²⁾ a színházépítés körül kifejtett különös buzgalma pedig még közelebbről mutatja be őt erről az oldaláról. Hivatali utódja, Vécsey Miklós báró, kiről már szintén tudjuk, hogy a színjátszás érdekében buzgón közreműködött,³⁾ elődjénél nem kevesebb odaadással irányította és szorgalmazta a megkezdett építést.

A színház számára nem emeltek különálló épületet. Két másnemű szórakozóhellyel, egy új kávéházzal és táncteremmel építették egybe, egy fedél alá. Ez az épülettömb a város legforgalmasabb és legutbaesőbb helyén, a mai Fő-utca közepén állott, azon a tájon, ahol a jelenlegi színház is áll. Itt hajdan a városháza és ennek déli, a dóm felé eső szomszédságában különféle iparosok és kereskedők boltjait magában foglaló, nagyobb esőzések alkalmával vízben álló és ezért Noé bárkájának (*Arca Noe*) elnevezett⁴⁾ épület, valamint számos gombkötő-műhely terült el. A városházát 1756-ban lebontották, illetőleg kávéházzá alakították át néhány kis bolthelyiséggel. Ennek helyén épült azután az új kávéház és táncterem, odább dél felé pedig folytatólagosan — csupán egy átjáró kapu által elválasztva — a színház, mely a Noé bárkájáig és a gombkötő-műhelyekig terjedvén, ez épületek előzőleg lebontottak.

A most említett régi kávéház, melyet Laffon Frigyes kávé s bérelt a várostól, II. József idejében már nem felelt meg többé a kor igényeinek és nem is volt méltó Felsőmagyarország fővárosához. *Sztáray* Mihály gróf kamarai adminisztrátor mutatott először 1786 május 5-én erre s szinte

¹⁾ V. ö. *Bayer* i. m. II. k. 272. l.

²⁾ Lásd az előző fejezetet.

³⁾ Lásd u. o.

⁴⁾ Nevezték „polgári kaszárnyának” (*Bürger-Kaserne*) is.

kézzelfoghatólag kimutatta, hogy ez a rozoga, inkább pincének, mint kávéháznak beillő odu a várost számottevő jövedelemtől is megfosztja. Így például jelentékeny veszteség a városi pénztárra nézve, hogy a kávéházzal kapcsolatos, a bérleti szerződésben is kikötött, szokásos bálakat térszűke, a helyiség nedvessége és tisztatlansága miatt már harmadéve nem lehetett megtartani.

Sztáray buzgalmát, hogy a közönség szórakoztatására új, nagybbszerű s színházzal összekötött épület emeltessék, mi sem világítja meg élénkebben, mint hogy ugyanekkor már teljesen kész tervvel állott elő. Brocky Istvánnal, a város egyik értelmes építőmesterével, utmutatásai szerint már előzőleg részletes tervrajzot készítettett. A szükséges anyagra és a végzendő munkálatokra nézve pedig úgy ennek, mint más, az építésnél nélkülözhetetlen kézműveseknek megfelelő költségelőirányzatokat kellett összeállítaniok és benyújtaniok. Ugyszintén bekérte a várostól a régi kávéházi épület után befolyó évi bevétel kimutatását is. Ezek alapján módjában állott az új épület után várható jövedelem-gyarapodást is kiszámítani.

Sztáray tervezete, mely tehát a közönségnek nyújtandó kényelem és szórakozás mellett a városi vagyon növelésére is figyelemmel volt, egy fedél alatt egyesített egy mindenemű várakozást kielégítő kávéházat, a kávék számára megfelelő lakással, pompás tánctermet, a szükséges mellékhelyiségekkel és az akkori viszonyokhoz képest nagybbszabású, terjedelmes — *színházat*. Ezen felül ugyanebbe az épületbe még hat bolthelyiséget is szánt.

A városra háramló hasznót következőképen mutatja ki: A kávéházat mint elsőbrendűt, az évről-évre szaporodó közönség tömegesebben fogja látogatni s ennek megfelelően annak bérlete is emelhető lesz a város javára. A színház a pénz nagybbs forgalmát fogja felidézni egyrészt a színész-társaságok, másrészt az ősszel és télen nagybbs számban ideseregglő idegenek révén. E mellett a színházzal kapcsolatos javadalom, melyet eddig helyiségeik átengedésével magánosok élveztek, ezután a várost illeti. Kedvező fekvésüknél fogva a

boltok is jól fognak jövedelmezni. Egyebekben részletes számítások is az új épület felállítása mellett szólnak. A mostani ócska épület a kávéházzal és a hozzátartozó néhány rossz szatócsbolttal együtt nem jövedelmez többet évenként 808 frt. 47 kr.-nál. Az új épület *21,545 frt. 29 kr.-ba* kerülne. Ennek 5%-os kamata 1077 frt. 15 kr. Hozzáadva ehhez a fenti 808 frt. 47 kr.-t, az építkezésbe befektetendő tőke utáni kamatvesztés és a régi épület lebontásával megszűnő évi jövedelem összege *1886 frt. 2 kr.*¹⁾ Ezzel szemben az új kávéház és színház évi bérlete körülbelül 1500 frt.-ra, a hat bolthelyisége pedig 720, összesen *2220 frt.-ra* tehető. Ebből levonva a fentebbi veszteséget, az új épület 334 frt.-tal fog az eddiginél többet jövedelmezni. E mellett azonban nem szabad azt sem figyelmen kívül hagyni, hogy az imént kimutatott bevétel, a 2220 frt., 44.400 frt. tőke kamatjának felel meg; holott az építkezésre fordítandó költség nem lehet több 21.545 frt.-nál; vagyis a befektetett összeg busásan fog kamatozni.²⁾

Mennyiben volt reális ez a számítás, minthogy itt nem pusztán a színházról van szó, nem latolgatjuk. Reánk nézve ezuttal elsősorban az a fontos, hogy ezzel megtörtént az első elhatározó lépés az állandó színház ügyében. S ez elhatározást a kamara részéről nyomban a tett is követte. Adminisztrátorának gondosan kidolgozott s imént ismertetett tervvezetét a következő napon, május 6-án, lelkes szavak kíséretében átküldi a városnak. Hivatkozással arra, hogy az új épület mily nagy mértékben fog az idegenforgalom emelésére, a polgárság javára és a város diszére szolgálni, meghagyja a tanácsnak, hogy a lehető legkedvezőbb feltételek mellett az építőmesterrel és a többi kézművessel kössön szerződéseket s terjessze föl a kamarához. Jóváhagyás után pedig haladéktalanul és kellő buzgalommal lásson hozzá az építéshez.³⁾

Ez a határozat a régi kávéházi épület halálos ítéletét jelentette; de egyuttal létet adott a társas összejövetelek három

¹⁾ Itt 40 kr.-nyi hiba csuszott be.

²⁾ Kassa v. lev. 1786. év 504. sz.

³⁾ Kassa v. lev. 1786. év 504. sz. — Tan. Jkv. 1786. é. 272. 1

új, immár nélkülözhetetlenné vált csarnokának, melyek egyike a színészetnek — bár egyelőre csak a németnek — nyújtott állandó hajlékot. *Az állandó színház felállításának gondolata tehát 1786 május 6-ikán öltött testet.* Építése azonban valamivel későbbre esik.

Mivel a színház — mint említők — a kávéházzal és táncteremmel egy fedél alá került, építésének ismertetése utóbbiakétól el nem választható, annál kevésbbé, minthogy a színháznál korábban elkészült táncterem egy télen át ideiglenes színházul is szolgált.

A kamarának a haladottabb kor igényeinek megfelelően hasznos ujitásokra törekvő szelleme a város vezető hatósági közegeinél nem talált tárt ajtókra. A tanács az új épület tervét hagyományos zárkózottsággal fogadta. Azoknál az építkezéseknél, melyeket kulturszemponatok követeltek meg, reá nézve nagyobb fontossággal voltak olyanok, melyek kevés költséggel közelfekvő hasznót biztosítottak és általában a polgároknak elsősorban anyagi érdekeit ápták. Május 26-án fölterjeszti ugyan a kézművesekkel létesített megállapodásokat a kamarához, de egyuttal kibuvók keresésével azon mesterkedik, hogy a szerződések megkötése előtt elhatározásának megmésztására bírja. Hivatkozik a városi pénztár megfogyatkozott állapotára és napról-napra való megterhelésére olyan kiadásokkal, melyeket úgy a városban, mint az ennek földesurasága alá tartozó községekben elkerülhetetlenül szükséges és a kamara által most tervezettnél sokkal sürgősebb építkezésekre kell fordítania; többek között a külvárosnak az árvizek ellen való megvédésére is. Kérdi tehát, vajjon ezek a halasztást nem tűrő munkálatok, vagy pedig a kávéház¹⁾ építése kezdődjék-e előbb?²⁾

Ez a kissé csípős ízű és emellett nyomós érvnek szánt kérdés, meg a felhozott kifogások a város pénzügyeiről jól tájékozott kamarát hidegen hagyták. A városnak annak rendje és módja szerint a Brocky-féle terv és a benyújtott ajánlatok

¹⁾ „Domus caffeearia.” Röviden így nevezték az egész épületet, melyben a kávéházon kívül a táncterem, meg a színház is volt.

²⁾ Kassa v. lev. 1786. é 713. sz.

alapján meg kellett kötnie a szerződéseket.¹⁾ Ezeket azután a kamara felső jóváhagyás végett fölterjesztette a helytartótanácsához.

A hozzájárulás reményében megkezdődtek az építési előmunkálatok: az anyag beszerzése és behordása; midőn a kamarától váratlanul leirat érkezett, mely a további előkészületek ideiglenes beszüntetését rendelte el.²⁾ Ez a fordulat kissé elodázta ugyan, de pillanatra sem veszélyeztette az építés és ezzel a színház ügyét. Csupán arról volt szó, hogy a budai helytartótanács kebelében működő kir. építészeti hivatal a Brocky-féle tervet és az ezzel kapcsolatos költség-előirányzatot több tekintetben kifogásolta és mint szabálytalant megváltoztatta.³⁾ Az új terv és költségvetés megérkezéséig tehát várni kellett.

Ezt a budai kir. építészeti igazgatóság,⁴⁾ illetőleg Tallher kir. építésmérnök által készített tervrajzot,⁵⁾ melynek alapján a kávéházzal és táncteremmel együtt a színház is épült, nem sikerült megtalálnunk. De ismerve ennek a csak 1894-ben lebontott színházi épületnek képét és ma élő szemtanúk hiteles közlése nyomán megszerzett leírását, megállapíthatjuk, hogy fő vonásaiban, különösen az általános beosztás tekintetében, a Brocky-féle tervtől alig tért el.⁶⁾ A mai városháza kapujával épen szemben fekvő nagy átjáró kapu kelet-nyugati irányban az egész épületet két részre osztotta. Északi felében a földszinten a kávéház, míg az emeleten a táncterem volt. Déli, a dóm felé eső részét, mely méreteiben az előbbivel egyezett, az emeletnyi magas színház és mellékhelyiségei foglalták el. A földszinten több bolt-helyiség is volt.

Az építés költségeit a budai előirányzat az eredeti terven véghezvitt módosításoknak megfelelően a Sztárayénál

1) Kassa v. lev. 1786. é. 504. és 713. sz.

2) U. o. 1786. é. 1007. sz.

3) Az erre vonatkozó helytartótanácsi rendelet szept. 5-én kelt. (Kassa v. lev. 1786. é. 1007. sz.)

4) Regium camerale aedificiorum directionis departementum.

5) Kassa v. lev. Proth. Oecon. 1787. é. 329. l.

6) Brocky tervrajzát Kassa v. lev. 1786. é. 504 sz. alatt őrizi.

valamivel magasabb összegben, 24677 rénes frt. 59⁵/₈ kr.-ban, állapítja meg. E kiadásokat a városi pénztár köteles viselni.¹⁾

Az új terv és költségvetés vétele után a kamara nov. 17-én felhívja a várost, hogy annak megfelelően a vállalkozókkal új szerződéseket kössön és még a tél folyamán gondoskodjék a szükséges anyag beszerzéséről. Gyors intézkedéseivel pedig hasson oda, hogy az építési munkálatokhoz tavasz kezdetével hozzá lehessen fogni.²⁾

A tanács azonban csak immel-ámmat végezte dolgát. Az anyag beszerzésére épenséggel semmit sem tett s az új szerződések megkötésére is csak akkor küldi ki építő tiszteit (aediles), midőn december közepén a kamara kérdőre vonja.³⁾ A tanácsnak a kamara ismételt sürgetéseire⁴⁾ adott válaszából kitűnik, hogy a maga részéről az építés ügyét 1787 elejéig egy lépéssel sem vitte előre. A szerződéseket — jelenti a kamarának — nem köthette meg, mert az iparosok közül némelyek a budai költségvetésben megállapított összegekért nem hajlandók vállalni a munkát; a téglák, kövek s egyéb anyag szállítása pedig a szokatlanul hideg tél miatt akadályokba ütközik.⁵⁾

Ilyen kelletlenül és nehézkes lassusággal folyó előkészületek mellett igazán hajótörést kellett szenvednie a kamara legjobb igyekezetének, mely arra irányult, hogy az épület még az 1787-ik év folyamán elkészüljön. A kamara végre is kifogyván türelméből, erélyes lépésre határozta el magát. Azzal az indokolással, hogy a város nem akar a dolghoz kellő buzgalommal és komolysággal látni, kivette a tanács kezéből az építés vezetését és Schvaitzer Antal városi mérnökre bízta,⁶⁾ ki egyébként a város főkapitánya és a tanács tagja is volt.⁷⁾

¹⁾ Kassa v. levl. 1786. é. 195. sz. — ²⁾ U. o.

³⁾ U. o. 1786. é. 515. sz.

⁴⁾ U. o. 1787. é. 682. és 769. sz.

⁵⁾ U. o. 1786. é. 651. sz.; 1787. é. 682. sz.

⁶⁾ U. o. 1787. é. 770. sz. — Mérnökké 1784-ben nevezetett ki.

⁷⁾ U. o. 1784. é. 372. sz.

1787 tavaszán megkezdtek a régi kávéház lebontását.¹⁾ Majd a végleges szerződések is megköttek, miután a helytartótanács részéről a kassai kamarához kiküldött kir. építésmérnök-segéd, Kitzling János György, elosztatta azokat a nehézségeket, melyeket az építést végző iparosok a Tallher által kidolgozott budai költségvetéssel szemben támasztottak.²⁾ Kitzling ezentul az építésnél mindvégig állandóan közreműködik, főként ha közben az eredeti tervbe és költségelőirányzatba föl nem vett pótlások és költségtöbbletek merülnek föl.

Brocky István építőmester, az első tervezet készítője, a budai költségvetésben kiszabott 16593 frt. 13 kr.-on felül még 2352 frt. 50 kr.-t követelt, Szauberer Márton üveges az előirányzott 504 frt.-hoz, minthogy most 80 ablakról volt szó, még 588 frt.-ot,³⁾ Schwendtner Fidél asztalos az eredetileg megállapított 1947 frt. 30 kr.-ért, Ferrary Antal kőfaragó 1517 frt. 48 kr. ért, Flöschar József kályhás 360 frt.-ért, Güller András ács 1784 frt. 48¹/₃ kr.-ért, végül Berzy Mihály lakatos 146 frt. 12 kr.-ért vállalta a munkát. Valamennyi az anyagot maga volt köteles adni.⁴⁾

A szobrázmunkát Feck vállalta; de miután Reichgutmann azt valamivel olcsóbban volt hajlandó elvégezni, a tanács a kamara felhívására kiküldte Schvaitzert Simai Kristóf⁵⁾ rajztanárral, hogy Reichgutmannal próbát tétessenek.⁶⁾ A megbízást Feck kapta.

¹⁾ Kassa v. lev. 1787. é. 1230. és 1390. sz. — Ez alkalommal a régi kávéház alapzatában, azon a helyen, ahol a régi városházának pénztára volt, 174 drb Zsigmond király korabeli aranyat találtak. — U. o. 1787. é. 2153, 3708. sz.; 1788. é. 893., 1520., 2775 sz. — L. erre nézve Kemény Lajos cikkét a „Numizmatikai Közlöny“ 1895. évf.-ban.

²⁾ Kassa v. lev. 1787. é. 3997. sz. — U. o. T. j. 1787. é. 410—411. l.

³⁾ Milyen mértékben teljesítették e követeléseiket, minthogy az új szerződéseknél csupán a régiekből hiányosan átjavított fogalmazványai vannak kezeink között, — nem mondhatjuk meg. Föltehető azonban, hogy kellően méltányolták és figyelembe vették azokat.

⁴⁾ Kassa v. lev. 1786. é. 713 sz.

⁵⁾ Az első magyar színészársaság által Pesten első előadásul színrehozott „Igazhízi egy kegyes jó atya“ c. érzékeny játék szerzője, illetőleg magyarra fordítója. (Bayer i. m. l. k. 82. és 312. l.)

⁶⁾ Kassa v. lev. Tan. Jkv. 1787. é. 410—411. l. 3710. sz.

A nyár folyamán maga az építés is megindulhatott. Elsőnek a kávéház és táncterem falait kezdték rakni. A munka azonban olyan álmos lassúsággal haladt, hogy a kamara, melynek időközben Vécsey Miklós báró lett az adminisztratora,¹⁾ ezuttal is kénytelen nógatni a várost a munkálatok buzgóbb felkarolására.²⁾

Az épület e része végre a következő év márciusában befejezéséhez közeledett. Most már a színház építése volt soron. Brocky építőmester e hó végén meg is kapja erre vonatkozólag a felszólítást.³⁾ Előbb azonban a dóm közelében, a város főterén éktelenkedő két ütött-kopott épületnek, a Noé bárkájának és a gombkötő műhelyeknek, már az előző évben elhatározott lebontása vált szükségessé. A 15 öl (28½ m.) széles és 28 öl (53 m.) hosszú új épület elhelyezését illetően ugyanis abban történt megállapodás, hogy déli, a színházat magában foglaló fele ez ócska építmények helyére is ki fog terjedni. Lerombolásukat egyébként maga a város is sürgette, egyrészt mert a leendő színház déli homlokzatát és ezzel a diszes új épületre való kilátást eltakarták volna, másrészt mivel a várost elcsufították s e mellett a dómot is állandó tűzveszéllyel fenyegették.⁴⁾

Augusztus végére az említett épületek teljesen eltűnnek és megkezdődik a már készen álló kávéház és táncterem után az egységes épület másik felének, a színháznak építése.⁵⁾ *A tulajdonképeni színház alapkövének letétele tehát az 1788-ik év eme szakára esik.*

Miután a színház építése és belső berendezése több mint egy évig elhúzódott, rendeltetésének csak a következő év őszén lehetett átadni. Időközben azonban az új táncterem lehetővé tette, hogy már az 1788—89-iki télen át is egy jobb fajta szintársulat működhesse a városban. Bulla Henrik Ferencz, a budai és pesti színházak igazgatója

¹⁾ Kassa v. lev. 1787. é. 2153 sz.

²⁾ U. o. Tan. Jkv. 1787. é. 457. l.; U. o. 1787. é. 3317. és 3997. sz.

³⁾ Kassa v. lev. Tan. Jkv. 1788. é. 386. l.

⁴⁾ U. o. 1787. é. 1230., 1390. sz.; 1788. é. 2418. sz.

⁵⁾ U. o. 1788. é. 3120. sz.

és bérlője,¹⁾ kész volt ide társulatot hozni, ha számára az új tánctermet átengedik és színelőadások tartására kellően berendezik.

A városnak nem volt ellenvetése. A tágas, kényelmes s két végén karzattal ellátott²⁾ tánctermet a maga költségén ideiglenes színházzá alakította át: színpadot állíttatott és a nézőteret is elkészíttette. Bulla társulata pedig utnak indult s december 6-ikán már meg is kezdte a táncteremben előadásait.³⁾ És ettől fogva napjainkig — egy-két rendkívüli eset kivételével — Kassán mindenegyes téli időnyben folynak színi előadások. Kassa rendszeres színészete e szerint 1788 végén, Bulla Henrikkel kezdődik.

Bulla egyelőre nem jött társulatával együtt Kassára. A császár jelenléte — írja — és különféle sürgős dolgai miatt még egy ideig Pesten és Budán kell maradnia. Kéri a tanácsot, hogy addig is a társaság belső ügyeinek intézésével megbízott helyettesét, Scheidhauer színjászót, támogatásában részesítse.⁴⁾

Az igazgatótól előadásonként szedendő díjra nézve a kamara azon az állásponton volt, hogy az a lehető legkisebb összegben állapíttassék meg. Okult ugyanis az eddigi tapasztalatokból. A korábbi években itt járt színtársulatok amugy is szűk terjedelmű, rögtönzött színházukban magasabb belépődíjat nem szedhetvén, főként a város részére fizetett terhes díjak (előadásonként 2 frt.) miatt városszerte eladósodtak, aminek azután a polgárság látta kárát. Utalással arra, hogy a színházzá átalakított táncterem voltaképen még nem igazi színház s így nem is hozhat az igazgatónak annyi hasznot, mint egy külön e célra felállított épület, — a méltányos kamara felhívja a városi tanácsot, hogy Bullától a tulajdonképeni színház építésének befejezéséig egy-egy előadás után csak annyit szedjen, hogy végeredményképen az

¹⁾ Bayer i. m. 273 l. — Kádár J. i. m. 28. és köv. l. — Válf i. m. 81. l.

²⁾ Kassa v. levél. 1788. é. 2418. és 2535. sz.

³⁾ U. o. 1788. é. 3907. ; 1789. é. 1141. sz.

⁴⁾ U. o. 1788. é. 3907. sz. ; Tan. jkv. 3907. sz.

ideiglenes színházra fordított költségek megtérüljenek; 1 frt. 30 kr., vagy ha így nem futná, legfeljebb 2 frt. vethető ki előadásonként.¹⁾

Bár az említett, körülbelül 75 frt.-ot kitevő kiadásokat 1 frt. 30 kr.-jával is bőven lehetett volna fedezni, a város mégis 2 frt.-ot állapított meg.²⁾

Bulla dec. 6-tól május 6-ig, a játékok befejezéséig, összesen 92 előadást tartott³⁾ A város részére tehát 2 frt.-jával 184 frt. folyt be. Ebből az összegből, melyet Lorenz János, Bulla színházi pénztárosa, Schvaitzer Antal kezeihez szolgáltatott, nemcsak a táncteremnek színházzá való átalakítására fordított kiadások térültek meg, hanem az épülő állandó színház körül a szerződéseken felül végzett kisebb munkálatok költségeire is tellett. És még így is fennmaradt 66 frt. 34 kr.⁴⁾

Mialatt az új táncteremben színielőadások folytak, a szomszédságában épülő színház fedél alá jutott. És mire Bulla május elején a színi idényt lezárni készült, megvolt a kilátás arra, hogy a legközelebbi ősszel már állandó otthonra talál a színészet. Ez kapóra jött Bullának, mert a budai és pesti színházak további igazgatásától időközben elesett.⁵⁾ Miután a nyári időszakra már megszerezte a lemergi színházat, most kedvező alkalom kínálkozott számára, hogy a kassainak elnyerésével magának és társulatának télire is megélhetést biztosítson. Erre számíthatott is, minthogy eddigi működésével megnyerte a kassai publikum tetszését. Bulla különben a színházi bérletek megszerzése körül már azelőtt Budán és Pesten,⁶⁾ most pedig Kassán is ügyes

¹⁾ Kassa v. lev. 1788. é. 4046. sz.

²⁾ U. o. Tan. Jkv. 1788. é. 3920. és 4046. sz.

³⁾ Dec. 6-tól jan. 1-ig 17, jan. 3-tól 29-ig 17, jan. 31-től febr. 23-ig 17, febr. 26-tól márc. 29-ig 19, ápr. 13-tól máj. 6-ig 22 előadást. (Kassa v. lev. 1789. é. 1141. sz.)

⁴⁾ U. o. — Tan. Jkv. 1789. é. 1141. sz.

⁵⁾ Miután társulata 1788. dec. elején már Kassán játszik, úgy látszik, hogy már ez időtájt, nem pedig 1789. husvétján, szűnt meg e színházak igazgatója lenni. (V. ö. Kádár J. i. m. 29. és 34. l.)

⁶⁾ Kádár J. i. m. 26., 28–32. l.

és élelmes embernek bizonyult. Szentiványi Ferenc főispán és kir. biztos személyében tekintélyes pártfogóra tett szert és ennek közbenjárásával célját el is érte. Szentiványi ugyanis megleghangu ajánló levelet intézett érdekében a kassai kamarához. Mivel a színjátékoknak az erkölcsökre nagy befolyásuk van, kívánatos — ugymond — a közönséget a jövőre nézve már most biztosítani arról, hogy olyan szintársulatot kap mely úgy rendes életmódjával, mint jó darabok előadásával kitűnik. Bulla budai és pesti szereplése kétségbevonhatatlan bizonyítékokat nyújt arra, hogy a vezetése alatt álló társulatokat ebben a szellemben igazgatta. Le kell tehát kötni számára bizonyos időre megfelelő bérösszeg mellett a helybeli szinpadot.¹⁾

Látnivaló, hogy Bulla szerződtetése a városnak is érdekében állott, mert így alkalma nyílt közel félévi kassai működéséből is előnyösen ismert színigazgató kezeibe letenni színészetének sorsát olyan időben, amikor ez az állandó színház felállításával egy új korszaknak küszöbén állott. A kir. kamara meg szinte kapva kapott a főispán ajánlásán s nyomban intézkedett, hogy a város kössön szerződést Bullával az új színházra. A szerződésbe felveendő pontokra nézve következő kívánságai voltak: A bérleti összeg az előadások számához igazodjék akként, hogy a színigazgató egy-egy előadás után 3 frt. bért fizessen a város részére. A színházlátogatók számát és a színházi pénztár előadásenként várható bevételét mérlegelve, a kamara ennél magasabb összeg kivetését nem tartja megengedhetőnek. Minthogy azonban Bulla szinpadi diszleteket is kér s az ezek elkészítésére fordítandó költségeket nem lehet előre kiszámítani, kötelezni kell őt a szerződésben, hogy az e célra kiadott összeg után a két bérleti éven át 6°/_o-ot fizessen.²⁾

A város ez utasítások alapján Bullával 1789. május 6-án megkötötte a szerződést. A kamara másnap már jóvá is hagyja és egyuttal felterjeszti a helytartótanácshoz.³⁾

Ez a kassai állandó színházra vonatkozó *első bérleti szerződés*. Német nyelven szerkesztett pontjai ezek:

¹⁾ Kassa v. levél. 1789. é. 1113. sz. — ²⁾ U. o. — ³⁾ U. o.

1. A színigazgató köteles képzett és jó erkölcsű társulatot összeállítani. Nagy súlyt kell fektetnie arra, hogy jól megválasztott, a színészet hivatásához méltó darabok kerüljenek színre.

2. A színházat két évre kapja bérbe. Ennek fejében mindenegyes előadás után 3 frt.-ot fizet a városnak s ezt egy-egy játék befejezése után mindig azonnal leteszi.

3. Amennyiben a város szinpadi díszleteket és általában szorosan a szinpadhoz tartozó, a játékok előadásához szükséges kellékeket készített, az igazgató a rájuk fordított összeg után a két éven át 6^oo-ot tartozik fizetni.

4. A bérlő minden kárért felelős; különösen ha ez a saját, vagy az alája tartozó személyzet hibájából, vagy mulasztásából ered. Ezért biztosítékul le kell kötnie egész vagyონát s ebből az esetleges károkat önként, minden huza-vona és perlekedés nélkül köteles megtéríteni.

5. A bérlet ideje alatt a színházi épület gondozása az ő feladata lesz és a mi rongálás esik azon akár az ő, akár a színházlátogatók részéről, ezt a saját, vagy a kárt okozók terhére helyreállíttatja. A bérleti idő leteltével pedig olyan állapotban fogja azt átadni, amilyenben átvette.

A 6. pont kötelességévé teszi Bullának, hogy tűzbiztonság végett a színházat minden előadás után egy rendőrségi közeg és kéményseprő jelenlétében gondosan átvizsgáltassa.

A helytartótanács, mely egyébként mindehhez hozzájárult, még négy újabb pontot vététt föl a szerződésbe. Az első azt a módosítást tartalmazza, hogy a színigazgató a bérleti összeget négy negyedes részletekben fizesse. A második a díszleteknek a bérletidő végén leltár szerint és jó karban való visszaadásáról intézkedik. A harmadik kötelezi a színház bérlőjét, hogy egy olyan napon, mely nem tartozik a szokásos játéknapiak közé, a polgári kórház javára egy színielőadást tartson. Végül a negyedik pont tűzoltószereknek a megfelelő személyzettel állandó készenlétben tartását írja elő.¹⁾

Dr. Czobor Alfréd.

¹⁾ Kassa v. lev. 1789. é. 2152. sz.

CSALÁDTÖRTÉNET.

Abaujvármegyében kihirdetett címeres nemeslevelek. (1564—1711.)¹

Tooth Imre és István. Kovács Márton; ennek testv.: Péter, János, András, Miklós és Bálint. II. Ferd. Wien, 1635. ápr. 26. Kh. 1635. szept. 17. (f. 158.)

Tooth Mihály; fel.: Erzsébet; fia: János; test.: János. Criston Gergely; András és Miklós. Kovács György, Maly András, Criston Mátyás. II. Ferd. Pozsony, 1630. máj. 10. Kh. 1638. jun. 10. (f. 335.)

Tooth I. Berta.

Tooth I. Kaátha.

Tooth I. Kovács.

Tooth I. Nagy másként Hegedűs.

Toth Pál; fel.: Borbála; rokona: Mihály, ennek fel.: Tatka Erzsébet és fiuk: Mihály, I. Lipót. Wien, 1659. jan. 22. Kh. 1659. ápr. 28. (f. 398.)

Toth Pál; fiai: János, István, Gergely és Mihály. III. Ferd. Luxemburg, 1642. máj. 10. Kh. 1643. márc. 14. f. 77.

Totossy I. Kiss.

Tóth I. Libocsory.

Tóth I. Nagy.

Tóth I. Symon.

Tóth I. Szelley.

Tóth I. Szócs.

Tóth I. Uri.

Tótt I. Kálmán.

¹ Legutóbbi közleményt lásd V. évfolyam 113—125. lap.

Tótt Antal. *Bodnár* András és Máté. *Soltecz* Mihály. Bethlen Gábor. Gyulafehérvár, 1625. Kh. 1626. márc. 19. (f. 205.)

Tóth (de Dorogh) János; fel.: *Dgyúka* Anna; leányai: Mária és Erzsébet. I. Lipót. Wien, 1668. nov. 2. Kh. 1669. jun. 6. (f. 453.)

Tökös I. *Ujfalusi*.

Tölczéký I. *Györy*.

Tölczéký I. *Nagyiday*.

Török Gáspár; fel.: Erzsébet; testv.: István és ennek fel.: Ágnes. II. Ferd. Wien, 1629. máj. 6. Kh. 1630. febr. 9. (f. 363.)

Török István; testv.: András és gyermek.: Zsigmond, László és Mária. *Szánthó* János. Wien, 1663. máj. 6. Kh. 1664. jan. 18. (f. 163.)

Török János; fel.: Nagy Erzsébet; fiai: Péter, Ferenc és Gábor; testv.: György és ennek fia: András¹. I. Lipót. Wien, 1665. jan. 7. Kh. 1665. márc. 16. (f. 218.)

Török I. *Duh*.

Tőke (*Teőke*) I. *Pénzes*.

Tőrös I. *Mike*.

Tőser András; fel.: *Vargha* Borbála; fiai: István és Ferenc; testv.: Gergely, Mihály és János. II. Ferd. Wien, 1634. ápr. 25. Kh. 1634. szept. 4. (f. 95.)

Tricz I. *Sőcz*.

Tridenty (v. *Tridentius*) György (*Brigensis*) testv.: Balázs és János. Kh. 1587. szept. 18. (f. 240.)

Trocsán I. *Demjén*.

Trombitás István. II. Mátyás. Wien, 1615. márc. 10. Kh. 1615. jun. 1. (f. 361.)

Trombitás Miklós. Bethlen Gábor. Kassa, 1624. ápr. 6. Kh. 1624. ápr. 17.

Truczer János és András. II. Mátyás. Wien, 1609. szept. 25. Kh. 1617. ápr. 17. (f. 439.)

¹ Várad eleste alkalmával régi irataik elveszvéen, nemességük megújittatik.

Turánszky I. Fazakas.

Turkoly György, János, István, Márton, András, Mihály és Boldizsár testvérek. III. Ferd. Wien, 1637. nov. 20. Kh. 1638. jun. 21. (f. 336.)

Turóczy Máté és Miklós. I. Lipót. Wien, 1665. dec. 11. Kh. 1666. márc. 22. (f. 280.)

Turóczy I. Lengyel.

Tury I. Gara.

Tury I. Thury.

Tymár I. Chiögér.

Ugróczy János (kállói harmincados); fel.: *Megyessy* Euphrosina, kik azelőtt is nemesek voltak; *Zachár* másként *Eötwes* Gáspár; *Raysz* (de Cassovia) János és fel.: *Ugróczy* Borbála. II. Mátyás, 1609. okt. 12. Kh. 1626. aug. 17. (f. 233.)¹

Ugron (de Vásárhely) Pál; atyja: Ambrus, anyja: *Szakállas* (de Vásárhely) Zsuzsánna. *Kun* András. Bethlen Gábor. Kassa, 1622. márc. 15. Kh. 1622. ápr. 11. (f. 67.)

Uj I. Feir.

Ujas I. Mojaczovszky.

Ujfalusi másként *Tőkös* Mihály; fel.: *Landak* Zsuzsánna; fia: György. *Kovács* János és Anna. I. Lipót. Wien, 1666. okt. 13. Kh. 1667. febr. 5. (f. 323.)

Ujfalussy Kristóf; fel. és fiai. I. Lipót. Kh. 1689. szept. 29. (f. 65.)

Ujfalusi I. Szöllőskei.

Ujfalussy I. Szabó.

Ujlaky István; gyermek.: István és György, Borbála és Kata. I. Lipót. Wien, 1668. jul. 30. Kh. 1669. ápr. 8. (f. 443.)

Ujlaky I. Ördög.

Ujlaky I. Thot.

Ujváry másként *Mutter* Mihály és testv.: György. Bethlen Gábor. Nagyszombat, 1623. okt. 22. Kh. 1624. ápr. 17. (f. 137.)

¹ Ez az armális *Nagymihályi* Ferenc királyi titkár halála után ennek iratai között találfatott s *Szepessy* Mihály kassai kamarai tanácsos és *Póhalmy* István, Abauj-vm. táblabírája által mutattatott be a közgyűlésen.

Ujváry l. *Nagyiday*.

Urbán Miklós. I. Lipót. Wien, 1669. jun. 15. Kh. 1669. szept. 16. (f. 461.)

Uri Gergely és *Tóth* István. I. Lipót. Kh. 1696. dec. 10. (f. 192.)

Usz l. *Szenthmártony*.

Vajda István és Márton. *Mikó* György; ennek fel.: *Kosa* Anna; leánya: *Erzsébet*; testv.: *Mikó* István. II. Ferd. 1631. jun. 3. Kh. 1633. dec. 12. (f. 52.)

Vajkóczy l. *Bory*.

Valla Zakariás. I. Lipót. Wien, 1666. dec. 23. Kh. 1667. okt. 3. (f. 341.)

Valnit György, István és másik György; előbbi György fel.: Anna. I. Lipót. Wien, 1661. okt. 21. Kh. 1663. ápr. 9. (f. 106.)

Vallyay Mihály; fia: Gábor, leányai: *Erzsébet* és *Zsuzsánna*; testv.: *Illés* és ennek fiai: *Ádám* és *Dániel*. Wien, 1628. jul. 10. Kh. 1628. dec. 16. (f. 313.)

Vancsay másként *Rigó* Balázs, Mihály és Mátyás. I. Lipót. Luxemburg, 1665. május 4. Kh. 1665. július 6. (f. 242.)

Vanyay Mihály (a tokaji vár katonája)¹; *Vanyay* István és János. *Pankotay* Gáspár. *Szepesy* István. II. Mátyás. Wien, 1611. febr. 16. Kh. 1612. jun. 25. (f. 266.)

Varga l. *Nagy*.

Varga l. *Szakállas*.

Varga l. *Tóser*.

Varjassy l. *Geguss*.

Vaszy l. *Griboczky*.

Vatay l. *Balogh*.

Váczy Mihály²; *Váczy* Gergely és Miklós. *Karapán* Gáspár özvegye: Kata. II. Mátyás. Wien, 1611. jan. 26. Kh. 1612. máj. 14. (f. 262.)

¹ A zavaros időkben elvesztvén ősei nemes levelét, nemessége megújíttatik.

² Azelőtt is nemes volt.

Vágó István; fel.: *Mező* Borbála; fiai: Gergely, János és György; nővére: Ilona. II. Ferd. Ebersdorf, 1632. szept. 16. Kh. 1632. dec. 1. (f. 487.)

Váll Sámuel; fel.: *Sechy* Zsuzsánna; gyermek.: Gáspár, Sámuel és Erzsébet. I. Lipót. Wien, 1682. febr. 14. Kh. 1683. febr. 9. (f. 51.)

Vámossy I. *Filiczky*.

Váradí másként *Kalmári* Péter; testv.: István és Pál; István fiai: Ferencz és János.¹ II. Ferd. Wien, 1626. máj. 15. Kh. 1626. szept. 7. (f. 235.)

Várady János és Pál. Wien, 1625. febr. 1. Kh. 1625. Feria secunda prox. post festum b. Jacobi Ap. (f. 197.)

Várady másként *Kalmár* János; fel.: *Kőmíves* Kata és ennek testv.: *Kőmíves* István. I. Lipót. Wien, 1669. aug. 21. Kh. 1670. márc. 3 (f. 44.)

Veres István (kassai polgár); fel.: *Thury* Zsuzsánna; gyermek.: István, Sára és Dorottya. II. Ferd. Wien, 1632. dec. 23. Kh. 1633. dec. 12. (f. 51.)

Veres másként *Balogh* Lőrincz. *Veres* másként *Balogh* János. III. Ferd. Wien 1642. jul. 12. Kh. 1642. szept. 15. (f. 54.)

Veres másként *Vetessy* Péter és János, valamint István. I. Lipót. Frankfurt, 1658. aug. 4. Kh. 1660. jan. 5. (f. 1.)

Veres I. *Keresztes*.

Vetessy I. *Veres*.

Veresmarty János; fel.: Ilona; gyermek.: János, Benedek, Péter, István, Kata, Márta és Zsuzsánna. *Szabó* (Koppányi) Ambrus. *Csizmazia* Domokos, Lukács és János mint vejei. II. Mátyás. Pozsony, 1609. dec. 18. Kh. 1614. jan. 13. (f. 294.)

Veresvágási I. *Szepesi*.

Vécsey I. *Nagy*.

Végh másként *Görgey* Miklós; fel.: Kata; testv.: János István. Wien, 1627. jun. 1. Kh. 1628. jan. 10. (f. 276.)

Vida I. *Kovács*.

Vincze István; fel.: *Mayer* Judit; rokonai: *Vincze* István és Péter. Wien, 1629. nov. 1. Kh. 1629. dec. 14. (f. 361.)

¹ Azelőtt is nemesek voltak.

Vincze Márton (polgár); fel.: Kata; testv.: György. II. Rudolf. Kh. 1591. Feria Secunda proxima post festum B. Dorotheae. (f. 3.)

Vissoly András; fel.: Beniey Zsuzsánna; fiai: István és András. II. Ferd. Sopron. 1635. febr. 7. Kh. 1642. ápr. 28. (f. 39.)

Viszlai János. Érsek Pál. Wien, 1618. máj. 10. Kh. 1622. szept. 19. (f. 76.)

Viszlai László; fel.: Kassay másként Kis Anna; testv.: György és János. III. Ferd. Wien, 1654. szept. 3. Kh. 1655. jan. 16. (f. 165.)

Vitarius János; fiai: László, Ferenc és Gábor. III. Károly. Kh. 1715. jun. 25. (f. 154.)

Vitályos István; fel.: Borsi Kata; gyermek.: Samu és Judit; testv.: Péter és Ferenc. I. Lipót. Wien, 1666. szept. 18. Kh. 1667. febr. 5. (f. 323.)

Vitéz András; fel.: Kovács Erzsébet; vejük: Kalmár János és ennek fel.: Vitéz Erzsébet. II. Ferd. Wien, ápr. 17. Kh. 1626. febr. 16. (f. 203.)

Vitéz János; fel.: Tarnóczy Ilona; gyermek.: János és Kata. III. Ferd. Wien, (1650. ?) dec. 18. Kh. 1651. márc. 6. (f. 127.)

Vitéz Mátyás. I. Lipót. Kh. 1688. aug. 25. (f. 10.)

Vízy Gáspár; fel.: Simon Anna. Vízy György és Mihály. Brestel Antal. I. Lipót, Kh. 1676. febr. 20. (f. 320.)

Vörös (Weöres) György; fiai.: Miklós, János és Márton. III. Ferd. Ebersdorf, 1637. szept. 28. Kh. 1637. nov. 2. (f. 326.)

Vrankó Mátyás. III. Ferd. Wien, 1650. márc. 1. Kh. 1650. júl. 5. (f. 61.)

Weydenfelder Márk és Pál. II. Rudolf. Prága, 1598. aug. 19. Kh. 1616. aug. 22. (f. 414.)

Zabary Péter; fel.: Kalmár Borbála; fia: Péter. Kalmár János és István. Kolbán András. Buza István. III. Ferd. Wien, (?) dec. 7. Kh. 1639. máj. 31. (f. 434.)

Zachár I. Ugróczy.

Zámoski Prokop, Péter és Szaniszló, I. Lipót. Pozsony, 1663. máj. 23. Kh. 1663. jun. 4. (f. 122.)

Zebeczky l. *Kereszturi*.

Zelscher (de Zeltenfelde) György; fel.: *Praiserin* Orsolya; fiai: Antal, Ágoston, Tóbiás, leányai: Rebeka, Kata, Anna és Borbála. I. Lipót. Wien, 1666. jan. 16. Kh. 1666. máj. 10. (f. 289.)

Zsadányi l. *Sadáni*.

Zwiffler Frigyes; fel.: *Salkelin* Erzsébet; testv.: György. I. Lipót. Wien, 1659. szept. 11. Kh. 1660. febr. 10. (f. 7.)

(Vége.) Dr. Czobor Alfréd.

Vörös viaszpecsét adományozások.

1635-ben két abaujvármegyei nemes család, a *Tattay* és *Szemere*, adományt nyert vörös viaszpecsét használatára. A kihirdetésről a vármegye jegyzőkönyve így emlékezik meg:

I. 1635. szept. 17. Litterae . . . Ferdinandi Secundi . . . sub impendenti sigillo secreto . . . in pergameno in modum libelli confectae, publicatae sunt. In quibus Sua Majestas *Georgium Tattay* ex nobili familia atque prosapia ortum, filiosque suos *Georgium* itidem et *Samuelem* denuo in coetum . . . nobilium recepit. Adhaec annuit S. M., ut idem *Georgius Tattay* ubique locorum et terrarum, tam intra quam extra judicia et comitia perpetuis semper temporibus uti et in litterarum suarum obsignatione *rubra cera* frui et gaudere possint et valeant (így!) sat.

II. 1635. okt. 15. Litterae . . . Ferdinandi Secundi etc. in civitate sua regia Soproniensi die tertia Februarii 1635. in pergameno sub impendenti sigillo secreto . . . emanatae per egregium *Georgium Hany* substitutum notarium publicatae sunt. In quibus S. M. ad decorem familiae vetustissimae et insigniorum nobilitarium *Zemerianorum* usum rubrae cerae egregio *Paulo de Zemere*, Comitatus Abaujvariensis et de Sáros notario ipsiusque haeredibus sat. perpetuo utendum contulit et concessit.

Dr. Cz. A.

Kassán polgárjoggal bíró nemes családok. 1742.

Conscriptio nobilium civilisatorum anno 1742.

Modificatio limitationis dominorum et aliorum in libera regiaque civitate Cassoviensi residentium iuxta determinationem inclyti comitatus statui eorundem appropportionata et sub particulari inclyti comitatus hujus Abaujvariensis congregatione die 3-a mensis Aprilis 1742. Cassoviae elaborata.

Dominus Ioannes *Zabretzky* rhenenses florenos 4. Nobilis.

D. Georgius *Ivács* r. fl. 19. Nobilis. Vineam in Szántó.

D. Petrus *Viczai* r. fl. 6. Nobilis armalista. Vineam Szantoviae.

D. Dávid *Mohl* r. fl. 12. Armalista, habet in Hécze vineam.

D. Mathias *Neumányi* r. fl. 30. Nobilis civis.

D. Stephanus *Berczik* r. fl. 12, xr. 30. Armalista civilisatus.

Ioannes *Szécsy* fl. 18. Nobilis.

Josephus *Fogarassy* fl. 8. Nobilis civilisatus.

Ioannes *Miskóczy* fl. 12. Nobilis. Unam Vineam in Boldogkő cultivans, alia deserta.

Paulus *Kovács* fl. 4. Nobilis civilisatus Vineam in Göncz-Ruszka.

D. Jacobus *Hosztódi* quaestor r. fl. 16. Nobilis civilisatus.

D. Alexander *Dubniczai* r. fl. 4. Nobilis civilisatus. Vineam in Szántó.

Samuel *Krus* r. fl. 5. Civis nobilis. Vineam in Szántó.

Ioannes *Bíró* r. fl. 6. Nobilis civilisatus. Vineam in Boldogkő.

Relicta Stephani *Kékedi* r. fl. 5. Civis nobilisati (t. i. relict) in Boldogkő.

Paulus *Halászi* r. fl. 7. Nobilis civilisatus.

D. Ioannes *Kecskeméti* r. fl. 4. Nobilis civilisatus. Vineam in Hécze et Boldogkő.

Relicta Martoniana r. fl. 15. Nobilis civilisata.

Domina Sneideriana r. fl. 14. Nobilis. Nihil in comitatu et aliunde indivisa existens cum familia *Kelleriana* in comitatu Sáros existente, ibidem eadem familia jam equitem statuisset.

D. Lajtner (helyesen *Leutner*) r. fl. 16. Nobilis civilisata. Vineam in Boldogkő et Szántó.

D. Gandel r. fl. 1. Nobilis civil. Hoc anno tantum adquisivit vineam in Boldogkő.

D. Demeczky r. fl. 3. Nobilis civilisatus.

D. Petneházy r. fl. 3. Nobilis civil.

Franciscus *Homonnay* r. fl. 1. Nobilis civil.

Andreas *Debreczeni* r. fl. 2. Nobilis civil.

Junior Georgius *Tuczentaller* r. fl. 4. Nobilis civil.

Stephanus *Sándi* r. fl. 2. Civis nobilis.

D. Adorjáni r. fl. 4. Nobilis civil.

D. Csomortáni r. fl. 3. Nobilis civil.

D. Horkai r. fl. 1. Nobilis civil.

Stephanus *Gyöngyösi* r. fl. 8. Nobilis civil.

D. Branyics r. fl. 3. Nobilis civil.

D. Kállai r. fl. 2. Nobilis civil.

Stephanus *Rozgoni* r. fl. 2. Nobilis civil. Nihil in comitatu praeter portionem aliquam in Olcsvár.

Michael *Kassai* r. fl. 2. Nobilis civil.

Christianus *Naipauer* r. fl. 4. Nobilis civil.

Adamus *Kern* r. fl. 6. Nobilis civil.

Daniel *Melczl* r. fl. 6. Nobilis civil.

Franciscus *Kisvárdai* r. fl. 2. Nobilis civ.

Samuel *Zsóri* r. fl. 6. Nobilis civ.

Eredetije Kassa város levéltárában 1744-ik évi 336. sz. a.

Kemény Lajos.

VEGYESEK.

Kassai követek az ónodi országgyűlésről.

Generosi, prudentes ac circumspecti Domini, nobis observandissimi.

Salutem et servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Septima praesentis (junius 7.) vettük a nemes város levelét tartozó kötelességünk szerint, melyet is datált 4 Iunii, continentiaját megértvén, igen dicséretesen vitte végbe a nemes magistratus a nemes ország szolgálatját, a confoederáció is azt hozza magával

Ecsedhez elküldendő kőművesek dolgát a mi illeti, repaesentálni fogjuk *Keczer Sándor* uramnak.

Ami azért eleitől fogva az itt való dolgok folyását illeti, genuine rövideden kívánván mindazokról tudósitanunk. Primo: Nem kétlyük, vette kegyelmetek levelünket prima praesentis (jun. 1.) celebráltatott propositiókról való tudósításunkat, aholott is minemű propositiók voltak, megérthette kegyelmetek. Die 2-a peniglen volt propositiója felséges urunknak arról, hogy vagy a generális personalis insurrectio legyen meg zsoldosokkal és bandériumokkal együtt vagy peniglen minden renden levő statusok kész pénzül contribuáljanak a nemes ország szükségére nézve, hogy annyival inkább kikj odahaza való gazdaságát véghez vihesse. Die 3-a állott propositiója felséges urunknak abból, hogy a nemes confoederált statusok vagy porták szerint vagy penig juxta facultatem (tehetségük szerint) fizessenek ezüst pénzül, kire is a nemes statusok különben magokat nem resolválták mindeddig is, hanem a paraszti rend porták szerint est determinatum, hogy contribuáljon (kapuk után adózzon); az uraság még eddig

nem determináltatott, qua modalitate fizessenek. Die 4-a a rézpénzek dolga forgott fenn úgy, hogy nagyobb becse lehessen, tehát indifferenter mind jószág kiváltásában, mind pedig adósságok fizetésében curráljon (folyjon); kiben is a nemes statusok meg nem egyezhettek, hanem differáltatott (elhalasztották) ad diem 6-am praesentis, ahová is pro praefixa die confluálván a nemes statusok közzé praeambulumjában tett kérdést, miként egyeztenek meg a rézpénznek dolgában; a 13 nemes vármegyék neve alatt proponáltatott *váczi prépost által, hogy a rézpénznek folyását absolute nem akarják*. Tétetődött kérdés méltóságos generalis *Bercsényi* uram ő excellentiája és több méltóságok által, hogy ha az nemes tizenhárom vármegyékhez tartozandó főispánjai és tagjai jelenvoltanak-e és consentiáltak-e ezen megegyezésben? az dolog kihozta magával, hogy jelen nem voltak és így subcumbált a propositiō.

Ugyanez alkalmatossággal hozódott be *Turóc* vármegye ellen való keserves panasza felséges urunknak, melynek is alkalmatosságával előállván azon vármegyének két követe, egyik a viceispánja, *Okolicsányi Kristóf*, másika *Rakovszky Menyhárt* s vármegyéjeket mentették volna bizonyos tapasztalt dolog iránt, mely dolgon felséges urunk igen megindult a confoederált státussal; az egyike összevagdaltatott az ország sátorában, a másika is megvagdaltatott, azon vármegye pedig erős arestum alatt vagyon. Die vero 7-ma a confoederált státusok együtt levén, *mindenek szemek láttára lábánál kötélén fogva két ökrön kivonattatott a táboron kívül az égi madarak és vadak eledelére*, azután viszont reiteráltatván azon vármegyének rossz cselekedete, et consensu omnium confoederatorum (a szövetséges rendek közakaratóból) *zászlójok, trombitájok a nemes ország sátora eleiben hozattatván, összezsaggattatott és rontattatott s pecsétjek is elvétezték*; ez meglevén, a *libertásnak* folyamata és folyása négy pollurában confirmáltatott, a *pollura* pedig in suo esse megmarad; úgy mindazonáltal, hogy kétezzer forintig jószágnak kiváltása curráljon, az adósságoknak ugyanennyi summáig folyon a kifizetése; mindazonáltal, ki mint obligálta magát.

In reliquo Deus conservet generosas Dominationes vestras foeliciter. Manemus generosarum D. V. servitores paratissimi.

Datum ex castris ad Kőröm positis die 12 Iunii 1707.

Stephanus Vancsai.

Ioannes Vásárhelyi.

Joannes Árvai.

Kivül: Generosis, prudentibus ac circumspectis dominis, iudici primario liberae regiaeque civitatis Cassoviensis, toti denique senatui etc., dominis nobis observandissimis.

Alatta más kézzel: Publice coram amplissimo magistratu perlecta die 17 Iunii 1707.

Eredetije Kassa v. lvt., 12724. sz. a.

K. L.

Barakonyi Ferencz levele.

Ajánlom köteles szolgálatomat Kegyelmednek. Isten kívánsága szerint való jókkal áldja meg Kegyelmedet, szívből kívánom.

Gönczről irt Kegyelmed becsületes levelét vevén, mindjárt irtam én Cháki Ferenc főgenerális uramnak Ő nagyságának, hogy kegyelmeteket, akiket az asszony Ő nagysága terminusára convocáltatott Ő nagysága az instellatiójának alkalmatosságával, ne avocáltassa. Melyre jött is már Ő nagyságától válaszom és ő nagysága reáfelelt, hogy az iránt akadályt az asszony dolgaiban nem akar csinálni, sőt inkább szolgálni igyekezik. Kérem azért felette nagy bizodalmasan Kegyelmedet, az asszony Ő nagysága is itt levén most is nálam, kéreti Ő nagysága is Kegyelmedet, hogy ne vonja meg eziránt való jóakarátját Kegyelmed Ő nagyságától, hanem jöjjön el Kegyelmed is. Ime Kazinczi uramnak és Kegyelmednek is ujabban irtam. Maga is szóljon Ő kegyelmének, hogy ne szánja fáradtságát, hanem Kegyelmeddel együtt jöjjön el Ő kegyelme.

Medgyessi uramnak is iratott az asszony Ő nagysága, melyet ime *Kegyelmednek* includálván (mellé zárván), megküldöttem. Kérem *Kegyelmedet*, adja meg Ő *kegyelmének* az asszony Ő nagysága levelét és legyen azon *Kegyelmed*, hogy el ne maradjon azon terminusról.

Az én *kegyelmes* uramnak Ő nagyságának emlékeztem vala ott létemben egy elszökött és reversálisos, hamishitű dudásom felől, mely mostan az Ő nagysága gyalogi között vagyon. Akkor Ő nagysága olyan választ adott vala, hogy eltelve hava, kihajtja a seregből és kezemben adatja; de mégis csak oda vagyon. Ha jó alkalmatosságát látja *Kegyelmed*, kérem *Kegyelmedet*, említse meg *Kegy. Ő nagyságának* és szerezze ki *Kegy. onnét Ő nagysága gyalogi közül*. Ne becsülje Ő nagysága feljebb egy rossz gyalogjának mivoltát, a ki csak ideig és csak hópénzeért szolgálja Ő nagyságát, feljebb az én Ő nagyságának szolgálni igyekező szolgálatomnál. Higye el Ő nagysága, hogy többet szolgállok én Ő nagyságának annál az egy rossz embernél, csak parancsoljon és szolgáltasson énvelem is. Ugyan kérem *kegyelmedet*, ha lehet, jelentse meg *Kegy. ezen dolgot és szerezzen bizonyos választ* *Kegy.*, míg idejön. Ha pedig Ő nagysága kézben adná, igen akarnám, ha *Kegy. most ide eljövén a grófné asszonyom Ő nagysága terminusára, azon alkalmatossággal* elhozná magával.

Adja Isten, lássam jó egészségben és jó szerencsés órában *Kegyelmedet*. Datum in Torna die 7 Decembris 1668.

Kegyelmednek jóakaró és szolgáló atyafia s kész szolgálja, míg él.

Barakony Ferencz.

Kivül: Nemzetes és vitézlő Hejczei Baxa István uram Ő *kegyelmének* Abaujvármegyének hites nótáriusának etc., nekem jóakaró uramnak s kedves atyámfiaának adassék.

Eredetije Abauj-Torna vármegye levéltárában, lajstromozatlan.

K. L.

Ószeresek 1611-ben.

1611. 27. Julii.

Rézfazekas panaszkodik, az *Roll* igen drágán adja az rezet, annyira, hogy ők az ő mesterségeknak semmi hasznát nem vehetik. Item jelentik, hogy valami fondorló *zsidók* járnak az országban azoknak cinkosi vannak, kik az hitvány rézedényeket fonttal veszik és nekiek gyűjtik. Azonképpen az ezüstöt is, az ő mívet mindenütt felszedik és kikeresik. Méltó volna palatinusnak megjelenteni. Item *Rozsnyón* is vannak olyanok, a kik az ő rezet gyűjtik.

Kassa város jegyzőkönyvéből.

K. L.

Egy lovagias ügy.

1619. 29. Augusti. Fassiones (Tanuvallomások.) Ad instantiam Horvát Zabó György contra Debreczeni Zabó István.

1 testis (tanu) Posoni Zabó János fide mediante fassus est (eskü alatt vallotta):

Azt hallottam, hogy Zabó István mondá: *Te, Horvát, bizony megtanítalak.*

Arra mondá Zabó György: *Te vak, úgy mond.*

Erre az Zabó Istvánnak az öccse: *Te is lehetsz olyan vak.*

Azt is hallottam, hogy Zabó István mondá: *Harmadmagammal reád támadok.*

Osztán nem tudom bizonyosan, melyik közülök mondá: *El ne indulj egy uton velem, mert rosszul leszen dolgod.*

Bajra is hitták egymást, de nem tudom bizonyosan melyik az másikat először, ki hitta; de hogy Zabó György az árost elhitta volna előle, azt nem láttam, nem is hallottam; az vevő embernél azért láttam az ő *dolmányát*, hogy rajta volt.

Kassa város jegyzőkönyvéből.

K. L.

Rigó Wancsay Balázs panasza.

Generose Domine Iudex, fautor et patrone mihi in aeternum colende.

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után, hogy a menybeli szent Isten uraságtokat s kegyelmeteket virágzó jó egészségben sok számos esztendőig ez nemes respublikának dicséretes directiójára tartsa és éltesse, szívből kívánom.

Sok boszuságim és szenvedésim után hogy meginduljak nemzeti patronus uraimék és uraságtok s kegyelmetek kegyes tekintete eleiben terjesszem sokféle injuriáimat, melyeket naponként kényszerítettek szenvedni hol egy, hol más barátimtól, illendőnek ítélttem lenni. Igaz dolog, akármely kicsiny dologért embernek megindulni nem illik, de szánja meg az Uristen, méltán panaszképpen uraságtok s kegyelmetek eleiben adom, mely szófogadatlan mostani ifjuság kiváltképpen pediglen ebben, hogy ha szokás szerint vasárnapokra rendeltetett énekeket próbálni igyekeztem, gondolkodva hol egy s hol kettő jött, több sem és ha valamely barátomat megszólítottam, legottan perben szállott velem, hogy neki nem parancsolok, énekeljek ha kell, *mindenki kántor, mindnyájan kántorok vagyunk*, mi azt illeti, ez ellenem nincsen, bizonyosságom az Isten, kántorságot avagy pediglen annak titulusát soha magamnak nem tulajdonítottam, mindazonáltal bosszuságot, mellyel illetnek, nehezen szenvedtem, ez sem volt elég, hanem futván házanként itt-amott gyaláztanak, kit sokszor hallván, megindultam rajta. Ezt ebbehagyván, az elmúlt csütörtökön *egy tót dedk*, semmi oka nem levén, veszekedésre szembe szállott velem, részeg levén, ilyen gyalázatokkal illetett idegenek előtt. Te, ugymond éneklésre nézve hozzám csak gyermek vagy. Én oly éneket kezdek teneked, melyet te nem énekelisz; te pediglen énnekem nem kezdhetsz olyant. Ezekhez hasonló több mocskos szókkal illetett, mely injuriákat gyermekkoromban nehezen szenvedtem volna; most behunyt szemmel el kell hallgatnom. De caetero kóruson nincsen semmi félelmek senkitől, azt cselekszi mindenik, amit akar, niert hogy egynémely embernek voxával ebben éljek:

nemo major, nec minor, sed omnes aequales estis.¹⁾ Innét vagyon az engedetlenség és visszavonás, in privato mindnyájan tudósok vagyunk, in publico pisces muti (néma halak.)

Nemzetes Patronus Uraimék, *szolga nem mindenkor fizetésért szolgál, hanem gyakortabb becsületért.* Én is immár Isten engedelmeiből hat egész esztendő tölthettem el itten, ezalatt két ízben praefigáltatott (jelölve) voltam Uraságtoktól az kórusban úgy, hogy iterato tészen negyed fél egész esztendő. Isten bizonyságom, meg nem mondhatom, mennyi injuriákkal ez idő alatt illettetem. Az accidentiákból (jövedelem) többet conferáltam *deák társaimnak*, hogy nem mint illett volna. Valjon mit nyertem vele magamnak; meg kell vallanom, *serpentes fovi in sino.*²⁾ Mikor kettőnek, háromnak declaráltam jó akaratomat, többi akkor *követ fujtanak ellenem*; ha pediglen közönségesen offeráltam valamint, arról soha meg nem emlékeztek. De ne láttassam az ösztön ellen rugodozni, Uraságtok bölcs ítéletére hagyom, vagyon-e avagy volt-e *valamely primatus (előljáró), kinek ex opposito ellensége nem találtatott volna.* Annak okáért Uraságtok eleiben alázatosan folyamodom, ily injuriáimat látván, Uraságtok ítélje meg, ha tovább is méltó e subjánom őket. Ha ugyan elszőktem volna is, nem volt volna csuda; azért ha néha mintegy hátramasztam az egyházbeli szolgálatban, nem egyéb, hanem a sok injuriák magokkal hoztanak, melyeket kellett szenvednem nem barátimtól. Távol legyen, nemzetes Patronus Uraimék, hogy az Uraságtok jóakarátját szemem előtt nem viselném avagy mindenkoron nem viseltem volna és hogy jövődöben is akármely állapotban levén akárhol is égalatt szívesen nem igyekeznék Uraságtoknak szolgálni, csakhogy az sok injuriákat tovább nem subiálhatok. Eddig, mikor helyesen esett az isteni szolgálat, ki-ki magának tulajdonította; ha pediglen defectus (hiba) volt, tehát nagy nevetéssel s kacagással magamnak tulajdonították. Ez így levén, sokszor volt, hogy abjecto anima, nem tudtam, mit kellett cseleked-

¹⁾ Nincs nagyobb, se kisebb, mindnyájan egyenlőek vagytok.

²⁾ Kígyót melengettem keblemen

nem a kóruson. Meg kell vallanom, hogy ég alatt senki sem tökéletes, de mindazonáltal ha sokszor isteni tiszteletnek előbb való mozdítására igyekeztenek volna némely színes barátim, jobban lehetett volna. Ez illetén sok izbeli defectusokat magam látván, felette szégyenlettem, ugy annyira, hogyha lehetséges volt volna, világosságra sem mentem volna, mert nyilván tudom, hogy mindenektől egyedül énnekem ascribáltattak (felrovattak). Kérem annak okáért alázatosan Uraságtokat, ez keserves panaszomat értvén, provideáljon Uraságtok kórus felől és ez nagy defectust jobb karban állatni méltóztassék, nem lehet oly barátságos intés, hogy mindjárást ellenséget nem causálna (okozna). Ez így lévén, magamat is meg untam köztök, mert legkisebbik azt meri mondani, mit parancsol énnekem; szintén abban a sorsban vagyon, kiben én. Ezzel nemzetes Patronus Uraimék, semmi prerogativát nem keresek, hanem csak exponálom Uraságtoknak, miket szenvedtem s szenvedek is némely nem barátaimtól Elhittem teljes reménységgel, hogy minden ügyefogyott árvákra Istennek gondja vagyon s én reám is s én nekem is szabadulást nyújt.

In reliquo a szent Istennek gondja viselése alá ajánlom Uraságtokat és ez mostani sok molestáimnak (alkalmatlan-kodás) bocsánat adassék Uraságtoktól.

Kelt Kassán anno 1665 die 18 Augusti.

Uraságtoknak alázatos szolgája marad, mig él

Rigó Wancsay Balázs.

Kivül: Generoso et nobilissimo domino domino Martino Madarász judici primario civitatis Cassoviensis meritis-simo coeterisque generosis nobilibus et circumspcctis dominis senatoribus etc. dominis fautoribus patronis et patriae patribus dignissimis, mihi omni honore et amore prosequendis.

Eredetiye Kassa v. lvt. 8913/9. sz. a.

K. L.

A kassai dóm történetéhez.

Prudentes et circumspecti domini, amici mihi observandi.

Salute et officiorum meorum promptitudine praemissis.

Én az mint ekkoráig semmi levelem által nem busítottam Kegyelmeteket, így most is nem terheltem volna ezen rendbeli írásommal, ha méltó okokból nem provocáltattam volna reá, bizonyos információból értvén, hogy Kegyelmetek az ott lévő nagy templomnak sem gyertyák, sem az kívánt olaj, sem egyéb szükséges requisitumok dolgából nem akarna egyáltalában succurrálni. Minthogy pedig maga is recognoscálhatja Kegyelmetek, hogy többi között *azon nagy szentegyház Kegyelmeteknek legyen egyik jeles és kiváltképpen való ékes-sége s dicsősége*, kinek kívánt requisitumairól való köteles provisiójára bizonyos proventus s jövedelme is vagyon a nemes városnak: az okáért ezen levelem által kellek Kegyelmeteket szeretettel requirálnom és püspöki hivatalomhoz képest praemoneálnom is, hogy azon nagy szentegyházban minden kívánt dolgokat és requisitumokat, az kiknek praestálására obligáltatik a nemes város, ezután is praestálja, sőt, ha külömben nem, legalább az harangozástól proveniáloi jövedelemből annak szükségéről provideáljon. Egyébaránt ha Kegyelmetek nem alkalmaztatja aziránt magát, Isten segedelméből felmenvén sulyosabban fogja érzeni azon dolgot, elégséges számot vevén, hová tette, s fordította legyen az egyházi szükségre erogálandó jövedelmet. Ezzel elvárván az Kegyelmetek választát, in reliquo prudentes et circumspectas dominationes vestras diu feliciter valere cupio. *Szuhae* 29 Octobris 1678.

Earundem Dominationum Vestrarum amicus ad servendum paratus

Comes *Ferdinandus Pálffy*
episcopus *Agriensis*.

Kivül: Prudentibus et circumspectis dominis N. N. iudici primario caeterisque iuratis civibus liberae regiaeque civitatis *Cassoviensis* etc. dominis amicis mihi observandissimis *Cassoviae*.

Eredetiye Kassa város levéltárában.

K. L.

A kassai mészároscéh kincstára.

Anno 1734 die 2-da Octobris.

Tekintetes, nemzeti és vitézlő Vancsay István, Surányi István és Szenczy János uraimék, ugy deputátusok előtt representált, az becsületes czéhnek némely ezüst és ón portékáknak specificatiója ekképen következik:

Vagyon egy aranyos rózsás, fedeles ezüst pohár.

Vagyon három ezüst pohár, kettő fehér, egy szegletes, aranyos.

Vagyon két öreg ólomkanna, négy iczés.

Vagyon négy ólomkanna, három iczés kettő és két pintes.

Vagyon 4 ólomkanna egy-egy iczés.

Vagyon vajtartónak fedele ólom.

Vagyon egy snellvogh (mérő.)

Vagyon nyolc ólom tál, ki nagyobb, ki kisebb.

Vagyon egy vogh serpenyőtől, fontostól, 3 font, 6 font, két font.

Vagyon egy rézkarika, tál alá való.

Vagyon egy háromágu korbács.

Vagyon egy pár pecsenyesütő vas.

Vagyon két pecsenyesütő vas.

(A kassai mészároscéh könyvéből.)

K. L.

I. Rákóczi György Abaujvármegyéhez.

I.

Georgius Rákóci Dei gratia Princeps Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Generosi, Egregii et Nobiles Fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Nyilván lehet Kegyelmeteknél *Kassa városának obsidiojakor (ostromakor)* hoffstattyának (külvárosának) földig való elégetése és pusztulása, s ugyanakkor azon kívül való *portörő malomnak* is semmivé létele. Melyre nézve serio parancsoltunk kamorás ur híveinknek ez mostani arra való szükségben hova hamarább restaurálása

felől; s az mint informáltatunk, arra az szükségre épületnek való fákat, kiváltképen az *Torna várához* tartozó erdőkben találhatni. Kihez képest Kegyelmeteket is igen kegyelmesen intjük, az mikor ez levelünkkel kamorás ur hiveinktől requiráltatik, az épületnek való fáknak hordásában legyen segítséggel és jó akarattal, ez mostani időnek s erre való szükségnek kívánsága szerint, épithessék hova hamarább és állathassák fel. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Datum in Curia nostra *Nagy-Sáros*, die 4 mensis Julii. Anno Domini 1644. G. Rákóczi.

Cim: Generosis, Egregiis et Nobilibus Vice-Comiti et Judicibus Nobilium Comitatus *Abaujvariensis* etc Fidelibus nobis dilectis.

II.

Georgius Rákóczy Dei gratia stb. Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles fideles nobis sincere dilecti Salutem et gratiam nostram. Panasoltunk vala Kegyelmeteknek ennekelötte is egész vármegyékül, hogy mindenütt meghirdetné Kegyelmetek az *öt pénzes garasnak* indifferenter (különbség nélkül) minden helyeken folytában kelését, és hogy az kik el nem vevői találtnának, ezek ellen bizonyos poena (büntetés) rendeltetvén vármegyékül Kegyelmetek által, az tiszték irremissibiliter az olyanokat megbüntetnék, és igen szorgalmatos vigyázás és gondviselés lenne az *öt pénzes garasnak* folytában való kelésére; mindazonáltal ugy jön fülünkben, hogy némely helyeken nemcsak válogatnának az *öt pénzes garasokban*, hanem tellyességgel pro abrogato (érvénytelennek) tartanák: Minekokaért mégis akaránk Kegyelmeteknek is egész vármegyékül intimálni (tudtára adni), parancsolván igen serio Kegyelmeteknek, mindjárt mindenütt vármegyéjében minden városokon és minden helyeken hirdettesse s kiáltassa meg, ki-ki tartozzék sub certa poena superinde sancienda (erre kirovandó büntetés terhe alatt) az *öt pénzes garast* mind *Nagybányán*, s mind egyéb helyeken cudáltattakot (verteket) elvenni és vele folytában élni, alioquin (egyébként) legyen vigyázása az vármegye tiszteinek kinek kinek processusában (járásában), és ha kik olyak találtnának.

nak, kik az ellen cselekednének, exequállyák irremissibiliter a poenát; s az városok biráinak is, kik ez ilyenekre tiszték alatt nem vigyáznának és meg nem büntetnék őket, legyen illendő büntetések. Az királi városokra magunk fogunk inspiciaitni kamorás hiveink által. Quibus de coetero . . . stb. Datum in Castris nostris ad Rimaszécs positis, die 16. Novembris 1644, G. Rákóci.

III.

Georgius Rákóci Dei gratia stb. Spectabiles, Magnifici, Generosi stb. Igértük vala Kegyelmeteknek az *bártfai consultiók*kor magunkat arra, derekas szükségén kívül personáliter felülését el akarnánk távoztatni Kegyelmeteknek, s bizonynyal az is vala akaratumk; noha jövendőben is Kegyelmetek s édes posteritássira s magára nézve is mind szükség és szükségkívül való állapotokban is mind Isten előtt s az idegen nemzetek előtt is áldás, jó hirnév abból származott volna, ha Kegyelmetek is velünk együtt kézzel nyult volna mindenekhez vonogatás nélkül, meggondolván ezelőtti állapotokat is ilyen Isten dicsőségére, édes hazája szabadságára nézendő praestált példákat. El is hiheti Kegyelmetek, ha az personális insurrectióra akartuk volna Kegyelmeteket serkenteni, elébb vette volna el arról való parancsolatumkat. Mivel azért bizonyos levelek érkeztenek kezünkben, melyekre nézve egyáltalában meg kell kívánnunk Kegyelmetektől az *personalis insurrectiót* késedelem nélkül; kegyelmesen parancsoljuk annak okáért Kegyelmeteknek sub poena in Articulis Regni expressa (az ország törvényeiben kiszabott büntetés terhe alatt), mátul fogva 15 nap alatt minden ur, nemes ember maga személyében Kegyelmetek között jó hadi készüllettel, *kopjával, fegyverrel, élés-, társzekereivel, az tarcali mezőben* jelen legyen, az holott magunk is jelen akarunk lenni Isten áldásából; ne is várja erről Kegyelmetek több parancsolatumkat. Quibus in reliquo . . . stb. Datum in Arce nostra Sáros-Patak, die 6. Maji, Anno Domini 1645. G. Rákóci.

(Abauj-Torna vm. levéltára; I. Rákóczi György levelei.)

Dr. Czobor A.

Bocskay István fejedelem levele Krasznahorka vára ügyében.

Stephanus Dei gratia Hungariae et Transylvaniae Princeps et Siculorum Comes. Fidelibus Nostris Generosis, Egregiis et Nobilibus Johanni *Bakos* Consiliario nostro, Lazaro *Pédery* Abaujvariensis, Emerico *Czathó* Gömöriensis, Sigismundo *Melleithey* Tornensis Comitatum Vice-Comitibus ac eorundem Judlium et Juratis Assessoribus Gregorioque *Jauriensi* (Győri Gergely) notario, Nobis sincere dilectis, salutem et gratiam nostram.

A néhai vitézlő *Andrássy Péternek* meghagyott özvegye, *Becz Zsófia* asszony, találá meg minket könyörgése által, adván előnkben, hogy ez elmúlt esztendőknben *Micatus* püspök, akkor az szepesi kamarának praefectusa, némelyeknek instantiájára bizonyos személyekkel az *krasznahorkai* határra kiment volna, egynehány felől az határban, nem gondolván az asszony prohibitiójával (tiltakozásával), sem kérésével, elszakasztott, s határt is hányatott, kik kezénél némelyik most is fenn vagon, neki nagy kárára és fogyatkozásásra, s könyörge nekünk azon, hogy ugyanazon határoknak országunk törvénye szerint való elintézésére, eligazítására commissariusunkat rendelnénk. Megtekintvén azért méltó kívánságát, rendeltük oda annak eligazítására *Bakos János* uramat, tanácsunkat, Kegyelmetekkel együtt. Hagyjuk azért, hogy mikor ez megnevezett exponens Kegyelmeteket megtalálja, egy bizonyos rövid napot nekik választván, ki felől mindenik parsot certificálván, reá menjen Kegyelmetek s mind egy felől, s mind másfelől az megnevezett *Krasznahorka várának* határait országunk törvénye szerint eligazítsa és úgy rendelje, hogy mind egyik, mind másik fél tudván az ő határát, megelégedjenek vele és egymás közt való egyenetlenségek megszűnjenek. Secus non facturi. Datum ex Libera Civitate Nostra *Cassoviensi* die decima Mensis Maji. anno Domini 1606. *Stephanus*.

(Abauj-Torna vm. levéltára. Polgári Perriratok : 1606. év, 206. sz.)

Dr. Cz. A.

IRODALOM.

Abauj-Torna vármegye történelmi monografiája.

Abauj-Torna vármegye történelmi monografiájának II. kötete¹ két füzetben megjelent. Első részében *Csoma József*, a M. T. Akadémia tagja, a vármegye honfoglalás előtti korát ismerteti. Ebben a kiváló tudós lelkiismeretes, hosszú éveken át nagy készülettel és teljes irodalmi tájékozottsággal végzett mélyreható kutatásainak értékes eredményeit kapjuk. A kőkorszak, a halmok, földvárak, a bronzkori telepek és a vaskor megyéinkre vonatkozó emlékeinek tudományos feldolgozásával a hazai őskor történetének becses kiegészítő részét alkotta meg. Az 50-ik lapon az *Arch. Értesítő* nyomán idézett állítás a legújabb kutatások szerint annyiban módosul, hogy a *bárczai* leleteket a *dákoknak* kell tulajdonítanunk.²

A monografiának a honfoglalástól 1648-ig terjedő részét *Kemény Lajos* írta meg, kit a vármegye a millenium alkalmából a Magyar. Tört. Társulat ajánlására bizott meg a munka megírásával.

Az író a földrajzi mult alapján vázolja a vármegye legrégibb történetét. A mai Abaujvármegye területe Abauj-, Sáros- és Heves vármegyére terjedt ki s *Ujvár*-nak nevezték. Az országos történettel kapcsolatosan van szó a tatárjárásról, majd a Csák Máté elleni harcokról, melyben a vármegye főispánjai, a Homonnay-Drugethek, mint hadértő vezérek kitűnnek. Később a Perényiek és Semseyek, mint a várme-

¹ Az I. kötet *Csoma József*: Abauj és Torna vm. nemes családai, a milleniumkor jelent meg.

² L. Magyar Nyelv, 1915. évf. júniusi füzetében *Melich* cikkét.

gye nagybirtokosai, játszanak itt szerepet. A Mátyás királlyal ellenséges Perényiek szereplésének országos háttere volt, a mire a szerző bővebben kiterjeszkedhetett volna. „A vármegye és tiszttviselői” c. fejezet a vármegyei szervezet kifejlődését mutatja be.

„Pénz- és adóügyek”, „Egyháztörténet” után a vármegye birtokviszonyairól tájékoztat a munka. Majd „Nemzetiség, Telepítés, Közgazdaság” hármassal a lakosságról szól. Az 1. füzet utolsó fejezete a középkori igazságszolgáltatást ismerteti. A bíraskodás terén az egyháznak elsőrangú szerep jut s a világi bíróság eleinte karöltve jár el az egyházzal. A magán- és büntetőjogi eljárás méltatása zárja a fejezetet.

A 2. füzet a mohácsi vésztől 1648-ig tárgyalja a vármegye történetét. Részletesebben foglalkozik a török hódoltsággal, valamint az e kort betöltő vallási és politikai küzdelmekkel. A füzet végén a vármegye világi és egyházi előjáróinak névsorát találjuk.

Szerző művét szigorúan tudományos módszerrel írta meg. Kútforrásai, melyeket mindenütt idéz, az eddig kiadott okleveleken kívül, Kassa város nyilvános és titkos levéltára, a vármegye jegyzőkönyvei és levéltári okiratai. De a szorgalmas író buzgalommal kutatott a Felsőmagyarországi Rákosvári Múzeum, az Országos Levéltár és a Nemzeti Múzeum gazdag kincseiben is. E mű becse nemcsak abban nyilvánul meg, hogy vármegyénk múltjának hű képét adja, hanem abban is, hogy helyes beosztása és rendszere hasonló monografiák íróinak követendő irányt jelöl meg.

Cz.

HALTENBERGER BÉLA

ruhafestő-, vegyítisztító- és gőzmosógýára

ALAPÍTÁSI
ÉV: 1810.

KASSA, SZERECSEN-U. 3.

TELEFON-
SZÁM: 70.

A gyár jelenleg is teljes üzem-
ben van s a ruhák festése és
tisztítása, valamint gallérok és
kézelők tisztítása ezidőszert
is a rendes módon eszközölhető.
Gyász esetben ruhák soronkívül
a legjobb kivitelben festhetők.

JASCHKÓ GÉZA

KÉSZLETBEN:

Hengermüller hr. könyvek
„Franz Rákóczi, und sein
Kampf für Ungarns Frei-
heit. I. kötet, ára kötve
11 korona 20 fillér.

könyv- és zeneműkereskedése
Kassa, Fő-utca 63. sz.

(Városházépület.)

ALAPÍTÁSI ÉV 1816.

Magyar könyvek : Deutsche Bücher
Livres Français : English books
Zeneművek : Ifjúsági iratok : Hírlap-
előfizetések : Irodai szerek : Harc-
téri és turista térképek : Magyar
könyvtár : Olcsó könyvtár : Samm-
lung Goeschen : Reclam's Universal-
Bibliothek : Aus Natur und Geistes-
welt : Dictionnaires Larousse : Tau-
chnitz Edition

Magyar Leszámitoló-
és Pénzváltó-Bank
== kassai fiókja ==
Fő-utca 53. szám.

Ajánlja páncélszobájában elhelyezett

Safe deposit szekrényeit

Őrzésre elfogad nyílt és a
fél pecsétjével lezárt érték-
letéteket. ~~~~~

